

שדות לענין שבת.

רבא אמר: אפילו לענין שבת מפסיקים הם.

ומפרשת הגמרא לענין מה מועיל ההפסק
בדיני שבת: **דתניא:**

אם הוציא אדם אוכל בשבת כשיעור חצי גרוגרת [שהוא חצי משיעור ההוצאה באוכלים, לחייב חטאת בשבת] מרשות היחיד לרשות הרבים, והניחה ברשות הרבים; וחזר והוציא כשיעור חצי גרוגרת אחרת והניחה שם:

אם בהעלם אחד הוציאם, שלא נזכר בינתיים ששבת היום — הרי זה חייב חטאת.

ואם בשני העלמות הוציאם, שנזכר בין

הוצאה להוצאה ששבת היום, הרי זה פטור, כי "ידיעות מחלקות לחטאות", כלומר, ידיעה שידע בין שתי ההוצאות מחלקת את ההוצאות לשתיים, שכל אחת אין בה שיעור, ופטור.

רבי יוסי אומר:

אף בהעלם אחד חילוק יש בדבר:

אם ברשות אחת הם, כלומר, אם הוציא את א-11 חצי הגרוגרת השניה לאותה רשות הרבים אליה הוציא את הראשונה, הרי זה חייב.

אבל בהעלם אחד בשתי רשויות, כגון שהוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים אחת, וחצי גרוגרת לרשות הרבים המופסקת מרשות הרבים הראשונה — ומפרש ואזיל

שהוא חשוב "ספק ספיקא" לענין טריפה, כמבואר בחולין נד! וכתב "דהתם הספק שמא לא על כלל, אבל הכא ודאי נכנס, אמרינן מה לי שדה אחת מה לי שתי שדות".

דעת ר"י ורבינו תם בביאור מחלוקתם [ראה תוספות כאן ובפסחים י א ד"ה ספק ביאה]:

רבי אליעזר מטהר משום שהוא ספק ספיקא, כי לדעתו לא גמרינן מסוטה לטמא ברשות היחיד אלא ספיקא אחת כסוטה [שהיא מקור הדין לטמא בספק ברשות היחיד, שהרי אף הסוטה שנסתרה אינה אלא ספק אם זינתה ונטמאה], אבל תרי ספיקי, לא.

חכמים מטמאים ואף שספק ספיקא הוא, ומשום דמן הדין הרי היה לנו לטהר אפילו בספק אחד, ומשום "חזקת טהרה", ומאחר שטימא הכתוב ברשות היחיד בספק אחד, הוא הדין ב"ספק ספיקא".

וב"קובץ שיעורים" אות רמו ביאר: והיינו דכיון דלא מהניא חזקה הוא הדין סדספק ספיקא

לא מהני; והא דמהני רובא לטהר ברשות היחיד, כמבואר בכתובות טו, ולא ילפינן מחזקה, צריך לומר דכיון דרובא עדיף מחזקה, אין ראייה מחזקה להחמיר במקום רובא, אבל ספק ספיקא לא עדיף מחזקה; וראה שם שדן בזה להסוברים ד"ספק ספיקא" הוא כמו רוב, כידוע בשם שו"ת הרשב"א.

ועוד כתב שם לבאר, דאין כוונת ר"י ללמוד ספק ספיקא מחזקה, אלא, דהטעם שאין מועיל חזקה בספק טומאה ברשות היחיד הוא משום שהתורה עשתה את הספק כודאי, וחזקה אינה מועילה אלא במקום שבלי החזקה אין כאן אלא ספק, אבל במקום ודאי אין מועילה החזקה, ומאותו הטעם בעצמו אין מועיל גם ספק ספיקא, משום דהספק הוא כודאי, אך כתב שם לדחות פירוש זה, ראה שם.

ולדעת רש"י בעבודה זרה [ע א], נחלקו באופן שהשדה מלאה טומאה, וביאור מחלוקתם לדעתו הובא בתוספות כאן, ראה שם; וראה גם

במה היא מופסקת – הרי זה פטור ומשום שהרשויות מחלקות.⁽¹⁾

ואמר רבה לפרש מה הוא ההפסק העושה שתי רשויות:

ארבע רשויות הן לענין הוצאה בשבת:

א. רשות הרבים; ב. רשות היחיד, והוא מקום גבוה או עמוק עשרה ורחב ארבעה

ולענין "שתי רשויות" המופסקות במצר וחצב, נחלקו רבי יוחנן ורבה דלעיל אם הם חשובות כשתי רשויות.

יוסי סבר, אף בהעלם אחד אם הוציא שתייהן מרשות היחיד חייב, כדאמרן, משתי רשויות פטור, כגון דאפיק חצי גרוגרת מרשות היחיד זו וחזר והוציא חצי גרוגרת מרשות היחיד אחר לרשות הרבים, פטור.

הגירסא השניה "רבי יוסי אומר: בהעלם אחד לרשות אחת, חייב, לשתי רשויות, פטור", ופירשה כהרשב"ם; [אם כי גירסת הרשב"ם היא "ברשות אחת"].

ומדבריו נראה שחילוק יש בהבנת הדברים בין הגירסאות, כי לפי פירוש ראשון ביאר: אף על גב דחדא העלמה היא, רשויות מחלקות, והוא לה כל חדא מינייהו הוצאה בפני עצמה, ונעשה כמוציא חצי גרוגרת וחצי רביעית משקין דלא מצטרפי, אי נמי, כמאי דהואי ידיעה בין הוצאה להוצאה דלא מצטרפי.

[והנה בטעם הדין ש"ידיעות מחלקות", פירש שם ב"ד רמה": דיש ידיעה לחצי שיעור לחלק, וכיון שנודע לו בינתיים קודם שנגמרה ההוצאה, נעשית ראשונה כמי שנקלטה או שנשרפה, דפטור, דידיעה הוא דמתיא ליה לדי חיוב חטאת, וראשונה כי אתידע ליה לאו בר חיוב הוא, דחצי שיעור הוא, ואמטול הכי נעשית כמי שנקלטה או שנשרפה ושוב אינה ראויה להצטרף עם השניה, ולפיכך פטור; ולפי זה צריך ביאור דמיון דין "רשויות מחלקות" ל"ידיעות מחלקות"].

ואילו לפי פירוש שני, כתב: אם כשהוציא לרשות הרבים הוציא לרשות אחת של רבים, חייב, דכיון דלחדא רשותא אפקינהו ואיכנוף

לשון הרמב"ם [שאר אבות הטומאות כ א]: וכן בקעה בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה ואחת טהורה, ואמר "נכנסתי לבקעה זו, ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה או לא נכנסתי ...".

1. נתבאר על פי הרשב"ם המפרש את חילוק הרשויות, ברשות הרבים אליה הוציא; וכן מבואר ברש"י שבת פ א; וכן הוא לשון הרמב"ם [שבת יח כד]: הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחד לרשות אחת חייב, לשתי רשויות אם ...

אבל ב"ד רמה" אות רמח, הביא בזה שתי גירסאות ופירושים:

הגירסא האחת "רבי יוסי אומר: בהעלם אחד מרשות אחת, חייב, משתי רשויות, פטור", והיינו, שחילוק הרשויות הוא לענין רשויות היחיד שמהם הוציא, ולא לענין רשות הרבים שאליה הוציא, וז"ל:

והיכן מצינו שהשדה נעשית רשות היחיד לשבת, דתנן "הבקעה, בימות החמה: רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטומאה; בימות הגשמים: רשות היחיד לכאן ולכאן", ואוקמה רב אשי בפרק יציאות השבת, כגון דאית לה מחיצות; ואם היה מצר או חצב מפסיק בנתיים נעשו כשתי רשויות היחיד לענין שבת, למאי הלכתא, לכי הא דתניא "הוציא ... רבי יוסי אומר ...", הכין מפרשא, קיימא לן דהמוציא אוכלים בשבת פחות מכגרוגרת פטור ... בהעלם אחד מרשות אחת, חייב, משתי רשויות, פטור ... ורבי

והוא שיש חיוב הטאת ביניהם, כלומר: הפסק רשויות הרבים זו מזו, אינו אלא כשיש ביניהן רשות אחרת, שאם יכניס מרשות הרבים אליה יהיה חייב חטאת, והיינו שרשות היחיד מפסקת בין שתי רשויות הרבים –

אבל אם מפסיק ביניהן כרמלית, שהמכניס אליה מרשות הרבים אינו חייב חטאת, שהרי אין איסור להוציא ממנה ואליה אלא מדרבנן – לא הוי הפסק לרבי יוסי.⁽²⁾

ואב"י אמר:

אפילו כשיש רשות שהיא כרמלית המפסקת בין שתי רשויות הרבים, הוי הפסק לרבי יוסי, **אבל פיסלא** [חתיכת עץ או עמוד]

טפחים על ארבעה טפחים, או שהוא מוקף מחיצות גבוהות עשרה; ג. כרמלית, כגון בקעה שאינה מוקפת מחיצות אך אינה מקום הילוך לרבים; וכן מקום גבוה יותר משלשה טפחים [אך פחות מעשרה טפחים] ורחב ארבעה על ארבעה, ועוד; ד. "מקום פטור", והוא מקום גבוה או עמוק שלשה טפחים ויותר, אך אין בו רוחב ארבעה.

המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או המכניס הימנה לרשות היחיד, הרי זה חייב חטאת אם עשה כן בשוגג; אבל המוציא מרשות היחיד או הרבים לכרמלית, או מכרמלית אליהם, אינו חייב חטאת, אבל חכמים אסרו; ואילו המוציא ממקום פטור או המכניס אליו מכל אחת מהרשויות הנזכרות, אין בו איסור לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

וב"ד רמה" אות רמח כתב: דכיון דאי אפיק מחדא מינייהו [זה הוא לפי שיטתו, שהחילוק הוא בין שתי רשויות היחיד] לרשות הרבים שהיא בינתיים חייב חטאת, על כרחיך רשות בפני עצמה היא, וכיון שהיא מוחלקת מהן כל שכן שמחלקת בין שתיהן, אבל כרמלית – לא, דכיון דמדאורייתא שרי לאפוקי מכל חדא מינייהו לכרמלית שהיא בנתיים, נמצאו כולן ברשות אחת; ובטעם הסובר, דאפילו כרמלית, ביאר: דכיון דדינא חלוק מהן, שהמוציא מאחת מהן לרשות הרבים, חייב, ואילו המוציא מכרמלית לרשות הרבים פטור רשות בפני עצמה היא, וכיון שהיא מחולקת מהן, כל שכן שמחלקת בין שתיהן.

ולשון רש"י בשבת פ א הוא: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם, שמופסקות ברשות היחיד, אבל אם היה כרמלית מפסיקן ... דכיון דלא מפסיק לה רשות היחיד, חדא רשותא הוא.

בחדא רשותא, רשות מצרפתן למהוי כחדא הוצאה, וחייב; ואם הוציא לשתי רשויות, ושתיהן רשות הרבים, אלא שיש הפסק ביניהן – פטור, דלא מצטרפי; ולא דמי לאכל שני חצאי זיתי חלב בהעלם אחד, דאילו התם בית הבליעה מצרפת, ואילו הכא שתי רשויות נינהו ולא מצרפי.

2. **לשון הרשב"ם:** והוא שיש חיוב חטאת ביניהן, שיש רשות היחיד בין שתי רשויות הרבים, שאם הוציא ממנו להן או מהן הכניס לו חייב חטאת, הלכך חשיב הפסק לעשותן שתיים; ומשמע לכאורה, שחיוב החטאת הוא הגורם לעשות את ההפסק; אך בהמשך לשונו גבי כרמלית, כתב: אבל כרמלית, כגון בקעה שבינתיים, לא מחלקא להו, דבטל מן התורה להכא ולהכא; ולא כתב בפשיטות, שהיות ואין חיוב חטאת, אין מה שיפסיק.

דאמר רבא:

רשות שבת לרבי יוסי כרשות גיטין דמי, כלומר, כשם שבגט, אם הקנה לה את חצירו שתקבל בה את גיטה להתגרש, ונתן לה את גיטה על פיסלא שבחצר, אינה מגורשת, כי הפיסלא מובדל מן החצר שהקנה לה ואינו בטל אליה, וכשתי מקומות הן; (6) כך גם לענין שבת, הפיסלא שבין שתי הרשויות אינו בטל לגבי רשות הרבים, וכמקום אחר דמי, והוא מפסיק בין שתי הרשויות. (7)

שאינו רחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים — (3) לא הוי הפסק לרבי יוסי! (4)

ואילו רבא אמר: אפילו פיסלא הוי הפסק.

ואף מה שאמר רבא לעיל שהמצר והחצב מפסיקין לענין שבת, הוא לשיטתו, הסובר שאפילו פיסלא מפסיק. (5)

ואזדא רבא — הסובר: מצר חצב ופיסלא מפסיקין — **למעמיה** [הלך רבא לשיטתו]!

מעליאתא היא, ו[אטו] בהא לימא אביי דלא פסיק; אלא לאו כגון דלא גביה עשרה טפחים; והרשב"ם אפשר שמסתפק הוא בדבר, ולכן כתב בתחילה שאינו גבוה עשרה, והוסיף, דיש לומר אפילו גבוה עשרה.

5. נתבאר על פי הרשב"ם, שכתב "רבא אמר אפילו פיסלא: ... דלא גרע ממצר וחצב", ולפי זה מסתבר שלכן הביאה הגמרא מחלוקת זו, כדי לבאר שרבא בזה הוא לשיטתו; וראה בהמשך הסוגיא בהערות מה שקשה על דברי רשב"ם אלו.

6. כמבואר בגיטין עז ב, ומשום דמקום אחד השאיל לה ולא שתי מקומות, רשב"ם; [ובעיקר פירושו של הרשב"ם בדברי רבא, ראה היטב דברי הגמרא בגיטין עז ב שהביא הרשב"ם, ויש בזה מקום עיון גדול].

7. נתבאר על פי לשון הרשב"ם "הכא נמי לענין שבת, הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו ומחלק רשויות, אם הוא ממוצע בינתיים, דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר, הכי נמי לא בטיל הכא לענין שבת".

[והנה לעיל — ד"ה רבא אמר אפילו פיסלא — פירש הרשב"ם, דפיסלא מחלק את הרשויות

3. מוטל לרחבה של רשות היחיד וממלא כל הרוחב, שנמצא מפסיק את רשות היחיד זו לשנים, "יד רמה"; והוא הדין לשיטות הראשונים שהנידון הוא בהפסק ברשויות הרבים, וכן מבואר בהמשך הדברים ב"יד רמה" שם; וגם הפסק הרשויות דלעיל על ידי חיוב חטאת או אפילו כרמלית, היינו בממלא את כל הרוחב.

4. א. כתב הרשב"ם: דכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן, דליכא מקום חשוב של ארבעה טפחים, הלכך לא הוי הפסק.

וכתב ב"קובץ שיעורים" אות רמז: קשה, מאי נפקא מינה לענין חיוב חטאת, אם אסורה מדרבנן או לא?! וצריך לומר הכוונה, כיון דרבנן אסרוה, מוכח דיש לו חשיבות מקום גם מדאורייתא, דאם אין לו חשיבות מקום כלל, לא היו חכמים אוסרים.

ב. לשון הרשב"ם הוא: כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה עשרה ואין רוחב ארבעה, אי נמי גבוה עשרה, אלא שאין רוחב ארבעה דהוי מקום פטור.

וביאור דבריו הוא: דהנה ב"יד רמה" כתב: ומסתברא, דהאי פיסלא דאיפילגו ביה אביי ורבא, ליכא לאוקומיה אלא כגון דלא גביה עשרה טפחים, דאי גביה עשרה טפחים מחיצה

מסתפקת הגמרא אליבא דרבי יוחנן שאמר [בתחילת הענין לעיל נה א]: המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתייהן: (8)

אם אין שם — בשדה מנכסי הגר — לא מצר ולא חצב, מאי? כלומר, שדה שאינה מסויימת במצריה, כמה מתוכה הוא קונה בהכשת מכוש אחד לדעת רבי יוחנן? (9)

פירש רבי מרינוס משמו של רבי יוחנן: אם הכיש במכוש בשדה קנה את כל השדה שנקראת על שמו, כלומר, כל שנקראת שדה אחת, שאין אומרים "שדות של פלוני הם",

אלא "שדה של פלוני הוא".

היכי דמי?

אמר פירש רב פפא: כל דקרו ליה "בי גרגותא דפלניא", כל השדה שהיה הגר משקה מבור אחד, קנה הכל במכוש אחד. (10)

יתיב רב אחא בר עזיא קמיה דרב אסי, ויתיב וקאמר משמיה דרב אסי בר חנינא [ישב רב אחא בר עזיא לפני רב אסי, ואמר משמו של רב אסי בר חנינא]:

כאן לענין טומאה.

10. א. נתבאר על פי הרשב"ם, ומה שכתב "כל השדה שהיה הגר משקה מבורו" היינו מבור אחד, וכמבואר ב"יד רמה" שהובא בהמשך ההערה; [ולפירוש הרשב"ם צ"ב לשון "דקרו לה"].

ולכאורה צריך ביאור: אם כן שיעור אחר הוא ממה שאמרו בתחילה!?

וכתב ב"יד רמה" אות רמט "כל שנקראת על שמו, כלומר, כל שנקראת כולה כאחד על שמו, היכי דמי, אמר רב פפא: דקרו לה בי גרגותא דפלניא; ומשמע, מדאמר רב פפא דקרו לה בי גרגותא דפלניא, ולא קאמר כגון דקרו לה ארעה דפלניא, הא קא משמע לן: [ו]הוא דמשקו לה לכולה [מ]גרגותא חדא, דאי לאו הכי, כל גרגותא מינייהו [כלומר, כל מה שמשקים מבור אחד] באנפי נפשיה חשיבא.

ולשון הרמב"ם [זכיה ומתנה א יג] הוא: בקעה גדולה שיש בה שדות הרבה, וכולן של גר אחד, ולא היה ביניהן לא לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כולה, כל הנקרא על

מכל שכן דמצר וחצב, וקשה, דבפשוטו, מצר וחצב אינם מחלקים את הרשויות משום שהם מקומות בפני עצמם, אלא מגדרי מחיצה הם מפסיקים!?

וביותר צריך ביאור לשון הרשב"ם בד"ה ואזדא: "ואזדא רבא לטעמיה דאמר לעיל [המצר והחצב מפסיקין] אפילו לענין שבת"; שהרי הרשב"ם עצמו מבאר, שמדברי רבא אנו לומדים דפיסלא הוא מקום בפני עצמו ולא בטל, ומה שייך פרט זה לדין מצר וחצב שהם מפסיקים!?

8. על פי לשון הרשב"ם.

9. א. ביאר הרשב"ם את ספק הגמרא: דלעיל נד ב נתבאר, דלפי שמואל לא קנה אלא מקום מכושו בלבד, ולשיטת רב, אמר רב פפא שם, שאם חרש שתי שורות מצד אל צד קנה את כל השדה, והיות ורבי יוחנן אמר שיעור אחר, וכמו שאמר רבי מרינוס משמו, לכן אומרת הגמרא בדרך של ספק מה היא שיטתו של רבי יוחנן; וראה מה שיתבאר בזה בהמשך הענין בהערות. ב. ראה בתוספות שביארו את נידון הגמרא

על הנבולין בלבד.

כלומר, אותן עיירות — בחלקו של כל שבט — שהזכיר יהושע בספרו ["יהושע"]⁽¹¹⁾, מפני מה מנה אותן עיירות בדוקא?! משום שעיירות אלו היו עומדות על גבול חלקם של אותם השבטים, וכדי ללמד עד היכן הוא חלקו של כל שבט.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כל שהראהו הקב"ה למשה בשעת מיתו, וכמו שנאמר [דברים לד א] "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו, ויראהו ה' את כל הארץ, את הגלעד עד דן. ואת כל נפתלי, ואת ארץ אפרים ומנשה, ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון. ואת הנגב ואת הככר, בקעת ירחו

הצובא [הוא חצב] **מפסיק בנכסי הגר, ואם החזיק מצד אחד שלו, לא קנה בצידו השני.**

ומפרשין: **מאי הצובא**, כלומר, איזה דבר הוא, ומה חשיבותו להיחשב כמצר?

אמר רב יהודה אמר רב: הוא עשב או אילן **שבו תיחם** [הגדיר את הגבולות] **יהושע לישראל את הארץ**, היינו: נטע את החצב בין חלקו של כל שבט, ובין חלקו של כל איש בתוך השבט; ונטע שם את החצב, ותיחם בו משום שהוא עומד על הגבול ואינו יונק לא מזה ולא מזה, שאין שרשיו מתפשטים לצדדים.

ואמר עוד רב יהודה אמר רב:

לא מנה יהושע, אלא את העיירות העומדות

שם אותו הגר קונה אותו, וצ"ב שלא הזכיר ענין "גרגותא" כלל.

ב. הקשו הראשונים: הנה לעיל נד ב אמר רב פפא עצמו שיעור אחר לקנייה בשדה שאינה מסוימת במצריה, והוא "כדאזיל תירא דתורי, והדר", דהיינו לפירוש הרשב"ם שם, אם חרש הלוך וחזור מן המזרח למערב, קנה את כולה מן הצפון לדרום; ולפירוש תוספות שם וכן פירש הרמב"ם זכיה ומתנה א י, זה הוא השיעור שקנה במכוש אחד; ואילו כאן אמר רב פפא עצמו שיעור אחר!?

וכתב ב"הגהות מיימוניות [זכיה ומתנה א ת] "ולרבינו שמואל, לא קשה מידי, שפירש בענין אחר לעיל בסמוך", כלומר, דלפי הרשב"ם המפרש דלא כהתוספות והרמב"ם בדברי רב פפא דלעיל — לא קשה, אלא שהדברים צריכים ביאור; גם צ"ע קצת לפי זה לשון הרשב"ם לעיל "דאילו רב ושמואל אמרו לעיל כדאזיל תירא דתורי והדר, משום דשמעין ליה לרבי

יחנן שיעור אחר קבעי ליה".

והרשב"א כתב: ויש לומר ההיא משמיה דרב, והא משמיה דרבי מרינוס ופליגי; ויש מתרצים דלא פליגי, ודרב בשדה לבן, ודרבי מרינוס בשדה בית השלחין [שמשקים אותה מן הבור], ויש מפרשים דרבי מרינוס בשדה אילן, וכן פירש רבינו חננאל ז"ל; וראה עוד ב"ד רמה".

וכל זה אינו מעלה ארוכה לדברי הרמב"ם, שהרי בהלכה י פסק כרב פפא דלעיל "ואם אינה מסוימת במצריה, קונה ממנה באותו מכוש, כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" [כפירוש התוספות]; ואילו בהלכה יג פסק "בא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כולה, כל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו"?! וראה ביאור שיטתו בנושאי כלים שם.

11. כמבואר לעיל יד ב שיהושע כתב את ספרו, ולכן אמר: "לא מנה יהושע", רשב"ם.

עיר התמרים עד צוער. ויאמר ה' אליו, זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר, לזרעך אתננה, הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור. וימת שם משה ...", ארץ זו בלבד היא החייבת במעשר.

ומפרשינו: לאפוקי מאי [איזה מקום באה שמועה זו להוציא, שהוא אינו חייב במעשר]?

לאפוקי את ארץ הקיני והקניזי והקדמוני, היא ארץ שלשה עממין בארץ ישראל, שהבטחו לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, ולא יינתנו לישראל אלא לעתיד לבוא; ואף לכשיינתנו להם לא יתחייבו במעשר.⁽¹²⁾

תניא, רבי מאיר אומר, מפרש: איה מקום ארץ הקיני והקניזי והקדמוני:
נפתוחא, ערבאה, ושלמאה, אלו הן ארצות הקיני והקניזי והקדמוני.

רבי יהודה אומר:

הר שער, עמון ומואב.⁽¹³⁾

רבי שמעון אומר:

ערדיסקים, אסיא ואספמיא.

מתניתין:

א. משנתנו עוסקת בדין עדים שהעידו על

הקב"ה למשה, פטור מן המעשר, דבמה שהוא חייב לית ביה חדושא כלל!?

ב. במאי דקאמר שמואל דקיני וקניזי וקדמוני לא יתחייבו בתרומות ומעשרות לעתיד; דהן לו יהיה שהם חוץ לארץ גמור, ולא נכרת עליהם ברית לאברהם שינחילנה לישראל ... אכתי קשה, דהא שנינו בספרי פרשת עקב על הפסוק "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", אמר להם: כל שתכבשו חוץ ממקומות אלו הוא שלכם; הרי שכבשו חוץ לארץ מנין שמצוות נוהגות שם, הרי אתה דן ...; וכן מבואר מדברי הרמב"ם בהלכות תרומות א ג; ואם כן יש לתמוה: למה זה קיני וקניזי וקדמוני לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא!?

וראה שם באריכות מה שביאר בזה, וראה עוד ברש"ש כאן, וראה עוד ב"קובץ שיעורים" כאן, וב"חזון איש" ידים ט י.

13. כלומר, אותו חלק בארץ עמון ומואב שלא כבש סיחון מהם, כי מה שכבש סיחון מהם כבש

12. א. כן פירש הרשב"ם בפירוש ראשון; ובפירוש שני פירש: "אי נמי, אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר, דכתיב התם: "זאת הארץ אשר נשבעתי", "זאת" למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה", פירוש: הפסוק אומר "זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם וגו'", ואילו ארץ שלשת עממין לא הבטחו לאברהם בשבועה, אלא נכרת עליהם ברית בלבד בברית בין הבתרים; וראה עוד מה שכתב הרשב"ם על ארץ הרפאים.

ב. ב"פרשת דרכים" דרוש ששי הביא שם פירוש ראשון של הרשב"ם, וכתב לתמוה על דברי שמואל:

א. מאי דקאמר "כל מה שהראהו הקב"ה למשה", דהיינו ארץ שבעה עממין חייב במעשר, פשיטא, ואי הני לא מיחייבי מאן מיחייבי! והלא אין ארץ ישראל גמור אלא ארץ שבעה עממין! וכי תימא לדיוק אתא, לאשמעינן דמה שלא הראה הקב"ה למשה פטור מן המעשר, אם כן לא הוה ליה למימר אלא "כל מה שלא הראה

הרי אותם שני עדים ביחד **משלמין** לו לבעלים הראשונים **את הכל** [את כל ערך הקרקע], ואלו הרי זממו להוציא את הקרקע מיד בעליה, וקיימא לן [מכות ה א] "משלשין בממון", כלומר, מחלקים את הפסד הממון בין העדים הזוממים.

היו **שנים** מעידים אותו **בראשונה**, כלומר, מעידים שאכלה בשנה הראשונה לחזקתו, ו**שנים** אחרים מעידים אותו **בשניה** [על השנה השניה], ו**שנים** אחרים מעידים אותו **בשלישית**, ונמצאו כולם זוממים: (14)

הרי שלושת הכתות **משלשין ביניהם** את נ-11 תשלום ערך כל הקרקע. (1)

היו העדים **שלושה אחים**, המעידים כל אחד על שנה אחרת, והיה עד **אחד רחוק מצטרף עמהם** [לכל אחד ואחד]:

הרי **אלו שלש עדיות**, לענין הכשר האחים

חזקת שלש שנים, והוזמו על ידי עדים שאמרו להם "עמנו הייתם", ואמרה תורה [דברים יט יח] "ודרשו השופטים היטב, והנה עד שקר העד, שקר ענה באחיו. ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", ומשנתנו מפרשת, כיצד עדי חזקה נעשים מזומין, וכיצד הם משלמים.

ב. אין עדים נעשים זוממים לחייבם ממון עד שיזימו את כולם, ואף אם היו יותר משני עדים, אין הם נעשים זוממים עד שיזימו את כולם.

ג. עדי ממון שהוזמו, מחלקים את הממון שעמדו לחייב, בין כל העדים ואפילו הם מאה.

אם היו **שנים** עדים **מעידין אותו** [את המחזיק] **שאכלה שלש שנים** של חזקה, ובאו לסייע בידו לטעון "לקחתיה מבעלים הראשונים", ו**נמצאו השנים זוממים**:

משה מידם, והיא עבר הירדן שדינה כארץ ישראל לכל דבר.

14. **כתב ב"יד רמה** בפירוש המשנה: דוקא באופן שנתברר, שכאשר העידה כל כת מהם ידעה היא בחברותיה, וכגון שעמדו כל הכתות שם ביחד "וקא מרמזי רמוזי", כי באופן זה מתברר, שכולם באו להעמיד את הקרקע ביד המחזיק מכח שני חזקה, ד"קיימא לן דרמוזי כי האי גוונא גבי עדים זוממין מילתא היא, מיד דהוה "...", ומשום שבלאו הכי יכולים הם לומר: אנו לא באנו אלא לחייב את המחזיק בפירות שאכל, "ואפילו כת בתרייתא פטורה, כדקתני לקמן: והן עדות אחת להזמה, דקיימא לן אין משלמין עד שיזומו כולן".

והרשב"א **כתב**: משלשין ביניהן: ודוקא

מרמזי רמוזי, הא לאו הכי ראשונה ושניה לא היו מפסידין ממנו כלום, אדרבה מוציאין פירות מן המחזיק על ידי עדותן; ומשמע קצת, שאינו סובר כתוספת ה"יד רמה", דבאופן שלא מרמזי רמוזי, כי אז אף השלישית פטורה משום "עד שיזומו כולן".

ובתוספות בעמוד ב כתבו: דכיון דמחזיק מביאן לבית דין, ודאי לטובתו באו כדי להחזיקו בקרקע, ולא כדי לחייבו פירות.

1. כתב הרשב"ם "וקיימא לן אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולן"; והנה עיקר דין זה — שהביא הרשב"ם לענין שלש כתות המעידות כל אחת עדות אחרת וצירופם הוא לענין החיוב — אינו עוסק באופן זה, אלא כמו ששינו במשנה במכות ה ב "מה שנים — שהעידו אותה עדות